

BROSZURA 1

ZDROWOTNE KORZYŚCI INWESTOWANIA W ODBUDOWĘ ZASOBÓW PRZYRODY

81%

CHRONIONYCH SIEDLISK
ORAZ

63%

GATUNKÓW W UE
MA NIEZADOWALAJĄCY
LUB ZŁY STAN OCHRONY

Odbudowa zasobów przyrodniczych to nie tylko ochrona dzikich zwierząt. Mamy coraz więcej dowodów na to, że przyroda ma wpływ na nasze zdrowie i dobre samopoczucie¹, przynosząc znaczące korzyści społeczno-ekonomiczne, w tym zrównoważone miejsca pracy i rozwój ekoturystyki.

Obecnie jednak tracimy przyrodę w bezprecedensowym tempie. Na całym świecie zagrożonych wyginięciem jest milion gatunków, a zdrowie ekosystemów, od których zależy nasze życie, pogarsza się szybciej niż kiedykolwiek wcześniej². Europa nie jest tu wyjątkiem: 81% chronionych siedlisk i 63% gatunków w UE ma niezadowalający lub zły stan ochrony³.

Żeby odwrócić trend utraty środowiska naturalnego, nie wystarczy chronić to, co jeszcze nam pozostało – musimy inwestować w wielkoskalową odbudowę tego, co już straciliśmy.

W czerwcu 2022 roku Komisja Europejska opublikowała propozycję przepisów dotyczących odbudowy zasobów przyrodniczych, w tym prawnie wiążących celów odbudowy dla różnych ekosystemów w całej UE. WWF w pełni popiera tę propozycję i wzywa rządy krajowe, europarlamentarzystów i członków Komisji do⁴:

- **przyjęcia rozporządzenia w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych do końca 2023 roku;**
- **zagwarantowania, że do 2030 roku obszary lądowe i morskie w UE będą objęte wielkoskalowymi projektami odbudowy zasobów przyrodniczych.** Opowiadamy się za propozycją objęcia do 2030 roku co najmniej 30% obszarów lądowych i co najmniej 30% obszarów morskich skutecznymi obszarowymi środkami odbudowy;
- **ustanowienia ambitnych celów w zakresie odbudowy zasobów przyrodniczych dla wszystkich ekosystemów objętych proponowanymi przepisami.** Cele muszą odpowiadać rozmiarom i powadze kryzysu różnorodności biologicznej i klimatu.

Odbudowa zasobów przyrodniczych to idealna inwestycja, jako że każde zainwestowane euro przyniesie zwrot rzędu 8-38 euro w wartości ekonomicznej. Broszura prezentuje tylko niektóre pozytywne efekty inwestowania w odbudowę przyrody dla naszego zdrowia i dobrostanu.

Wyzwanie

Zdrowie ludzi jest nierozdzielnie związane ze zdrowiem środowiska. To, jakim powietrzem oddychamy i jaką wodę pijemy, ma bezpośredni wpływ na nasz stan i samopoczucie.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że jeden na osiem zgonów – 630 000 – notowanych każdego roku w UE ma związek z niską jakością środowiska⁵.

- Zanieczyszczenie powietrza co roku przyczynia się do śmierci 400 000 osób⁶ i odpowiada za rozwój chorób układu oddechowego, które zwiększają ryzyko śmierci z powodu infekcji wirusowych takich jak Covid-19. Europejski oddział WHO szacuje, że ekonomiczny koszt negatywnego wpływu zanieczyszczonego powietrza na zdrowie przekracza 1 bilion euro rocznie⁷.
- Narażenie na hałas to istotne zagrożenie, które rocznie powoduje 12 000 przedwczesnych zgonów i 48 000 nowych przypadków chorób układu krążenia⁸.
- Zmiana klimatu destabilizuje ekosystemy, zwiększając częstotliwość, zasięg i czas trwania fali upałów, które co roku zabijają 130 000 osób⁹. Prognozy dotyczące klimatu sugerują, że ryzyko stresu termicznego w przyszłości będzie jeszcze większe¹⁰.

Epidemia Covid-19 przypomniała nam o silnym związku pomiędzy destrukcją środowiska naturalnego a pojawianiem się nowych chorób odzwierzęcych. O ile nie zmienimy naszej relacji z przyrodą, narazimy się na ryzyko życia w świecie, w którym choroby takie jak COVID-19 występują coraz częściej, rozprzestrzeniają się coraz łatwiej, wyrządzają coraz więcej szkód w światowej gospodarce i uśmiercają coraz więcej ludzi¹¹.

Obecny kryzys odbił się także na naszej psychice. Jeszcze przed pandemią 84 miliony obywateli UE zgłaszało problemy ze zdrowiem psychicznym¹², a koszt ich leczenia wymagał wydania 600 miliardów euro rocznie – to ponad 4% unijnego PKB¹³. Od początku pandemii w pierwszych miesiącach 2020 roku w całej Europie gwałtownie zwiększyła się częstość występowania takich zaburzeń jak stany lękowe czy depresja, co jest częściowo wynikiem wprowadzanych obostrzeń¹⁴.

Nadal nie wiemy jeszcze wielu rzeczy o Covid-19, ale możemy zakładać, że wirus jest groźniejszy dla osób z chorobami przewlekłymi, które często ulegają zaostrzeniu lub są bezpośrednio wywoływane czynnikami środowiskowymi. Można wśród nich wymienić choroby układu oddechowego i układu krążenia, a także choroby związane z siedzącym trybem życia, takie jak cukrzyca i otyłość¹⁵. Odbudowa przyrody mogłaby pomóc ograniczyć te ryzyka.

Pojawia się także coraz więcej dowodów na to, że status społeczno-ekonomiczny ma wpływ na stopień narażenia na zagrożenia środowiskowe. Osoby pozostające w niekorzystnej sytuacji społecznej często mają uboższą dietę, nie posiadają dostępu do służby zdrowia i żyją w gorszych warunkach. Wszystkie te czynniki zwiększają ich narażenie na zagrożenia środowiskowe, a co za tym idzie także ich podatność¹⁶.

Zmiana naszej relacji z przyrodą i jej odbudowa mają kluczowe znaczenie dla tego, czy będziemy w stanie rozwiązać niektóre z poważnych problemów zdrowia publicznego, jakie przed nami stoją.

630 000

ZGONÓW W EUROPIE
MA ZWIĄZEK Z ZANIE-
CZYSZCZENIEM
ŚRODOWISKA

84 MLN

OBYWATELI UE CIERPIAŁO
NA PROBLEMY ZE ZDRO-
WIEM PSYCHICZNYM
JESZCZE PRZED
PANDEMIĄ COVID-19

600 MLD

TYLE WYNOŚI ROCZNY
KOSZT LECZENIA CHORO-
B PSYCHICZNYCH W UE

Korzystny wpływ przyrody na zdrowie i dobrostan ludzi

Większość zagrożeń dla zdrowia ludzi, które wynikają z warunków środowiskowych, w tym z zanieczyszczenia powietrza i hałasu, występuje na obszarach zurbanizowanych. Zwiększenie powierzchni i dostępności zielonej i błękitnej infrastruktury w miastach mogłoby pomóc rozwiązać te problemy. Przykładem są drzewa, które chronią przed hałasem, redukują efekt wyspy gorąca i usuwają z powietrza zanieczyszczenia¹⁷.

Naturalne ekosystemy zapewniają też liczne korzyści zdrowotne i społeczne, głównie z uwagi na pozytywny wpływ przebywania w otoczeniu przyrody.

Zgodnie z definicją WHO „zdrowie to stan całkowitego fizycznego, psychicznego i społecznego dobrostanu, a nie tylko brak choroby czy niepełnosprawności”¹⁸. Jeśli spojrzymy w ten sposób, okaże się, że bycie zdrowym to coś więcej niż niebycie chorym.

Na szczęście przyroda działa korzystnie na wszystkich tych poziomach – fizycznym, mentalnym i społecznym. Istnieje wiele dowodów wskazujących na korzyści dla zdrowia i dobrostanu ludzi płynące ze spędzania czasu w niezdegradowanym środowisku naturalnym. Jedno z badań wykazało, że przebywanie w otoczeniu przyrody przez 120 minut tygodniowo ma pozytywny wpływ na zdrowie i samopoczucie¹⁹.

Odbudowa ekosystemów naturalnych zapewni ludziom odpowiednie środowisko do życia, dostarczając kluczowych usług ekosystemowych, od których zależy nasze zdrowie.

PRZEBYWANIE
120 MINUT
TYGODNIOWO
W OTOCZENIU
PRZYRODY KORZYSTNIE
WPŁYWA NA ZDROWIE
I SAMOPOCZUCIE

STUDIUM PRZYPADKU 1

Zdrowe lasy dla zdrowej wody

Porastające brzegi rzek i strumieni lasy, zwane łęgami, to obszary o olbrzymim ekologicznym znaczeniu. Są kluczowe dla utrzymania dobrej kondycji wód powierzchniowych i gruntowych, wpływają na obieg składników odżywczych i dwutlenku węgla w środowisku, są źródłem czystej wody dla lokalnych społeczności i siedlisk dla wodnej fauny i flory.

Europejskie lasy łęgowe są szczególnie skuteczne w usuwaniu obecnych w wodzie zanieczyszczeń, zwłaszcza tych, które spływają z pól uprawnych. Większość z nich jest jednak zniszczona, a zagrożenia, z jakimi się mierzą, wymagają natychmiastowej interwencji.

Realizowany w 2014 roku przez WWF Bułgaria we współpracy z Leśną Agencją Wykonawczą w Rousse oraz Regionalną Dyрекcją Lasów w Płowdiwie projekt LIFE zapoczątkował odbudowę i ochronę łęgów w obszarach Natura 2000. Zadaniem projektu było podnoszenie publicznej świadomości znaczenia dostępu do przyrody dla zdrowia ludzi^{20,21}. W tym celu zorganizowano szereg działań, w trakcie których wolontariusze sprząтали i odtwarzali wyznaczone obszary, co pomogło wzmocnić więzi społeczne i poszerzyć wiedzę o ważnej roli lasów łęgowych. Dziś odtworzone tereny pełnią rolę rekreacyjną, gdzie można cieszyć się zdrowym środowiskiem, a nawet wyruszyć edukacyjnym szlakiem.

Aktywność fizyczna na świeżym powietrzu zmniejsza ryzyko rozwoju chorób, w tym cukrzycy i niektórych postaci raka.

STUDIUM PRZYPADKU 2

Moved by Nature

Fińska inicjatywa „Moved by Nature” została powołana w celu zapewnienia możliwości aktywnego spędzenia czasu w otoczeniu przyrody w różnych miejscach na terenie całego kraju. Badanie pilotażowe przeprowadzone w położonym na wschodzie kraju mieście Kuopio objęło mężczyzn zagrożonych cukrzycą typu 2. Uczestnicy mogli wybrać rodzaj aktywności, jaką chcieliby uprawiać (np. kajakarstwo, wędrowanie, jazda konna, wędkarstwo podlodowe). Zajęcia odbywały się w obszarze chronionym Puijo, który należy do sieci Natura 2000. Zdecydowana większość mężczyzn, którzy wzięli udział w badaniu, straciła na wadze, co zmniejszyło ich ryzyko zapadnięcia na cukrzycę²². Inne, niepowiązane badanie wykazało również związek między aktywnościami poza domem a niższym ryzykiem zachorowania na niektóre formy raka²³.

Przyroda działa pozytywnie także na zdrowie psychiczne, między innymi poprzez zmniejszanie stresu. Już 20 minut wśród natury znacząco obniża poziom kortyzolu, zwanego popularnie „hormonem stresu”²⁴. Ćwiczenia fizyczne na świeżym powietrzu bardzo skutecznie zmniejszają uczucie napięcia, złości i depresji²⁵, ale równie istotne jest też poczucie, że środowisko, w którym przebywamy, jest naturalne i posiada bogatą różnorodność biologiczną.

STUDIUM PRZYPADKU 3

Dobre samopoczucie wyśpiewane przez ptaki

W Stanach Zjednoczonych przeprowadzono badanie wpływu śpiewu ptaków na samopoczucie ludzi. Wzdłuż dwóch odcinków szlaków pieszych w parkach Open Space i Mountain w Kolorado badacze ukryli głośniki, z których odtwarzali nagrany śpiew ptaków. Co dwa tygodnie głośniki były wyłączane. Ankietowani turyści, którzy słyszeli śpiew ptaków, zgłaszali lepsze samopoczucie niż ci, którym on nie towarzyszył. W badaniu zauważono również, że postrzegane przez ludzi wrażenie większej różnorodności biologicznej może mieć pozytywny wpływ na ich samopoczucie²⁶.

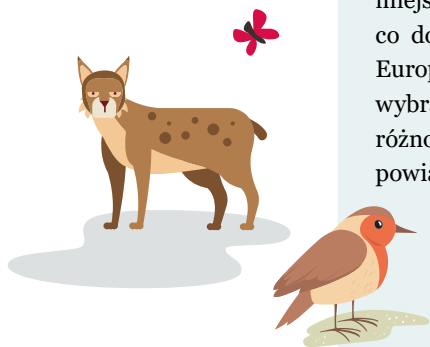

STUDIUM PRZYPADKU 4

Dostęp do różnorodności biologicznej jest równie ważny co poziom dochodów

Badanie Niemieckiego Centrum Zintegrowanych Badań nad Różnorodnością Biologiczną (iDiv) wykazało, że wysoka różnorodność biologiczna w pobliżu miejsca zamieszkania jest równie istotna dla poczucia zadowolenia z życia co dochody. Naukowcy porównali poziom życiowej satysfakcji ponad 26 000 Europejczyków z 26 krajów z różnorodnością ptaków w ich otoczeniu. Do badania wybrano ptaki, ponieważ są jednymi z najbardziej widocznych wskaźników różnorodności biologicznej, a szczególnie duża liczba gatunków ptaków może być powiązana z wysokim odsetkiem terenów zielonych.

Badacze odkryli, że indywidualna ocena radości z życia jest skorelowana z liczbą gatunków ptaków w danym miejscu. Każde dodatkowe 10% gatunków zwiększa poziom życiowej satysfakcji w równym stopniu co podobny wzrost dochodów. Inwestowanie w ochronę przyrody jest więc inwestowaniem w dobrostan ludzi²⁷.

STUDIUM PRZYPADKU 5

Naturalna recepta na zdrowie

W 2017 roku brytyjska Narodowa Służba Zdrowia (NHS) nawiązała współpracę z Królewskim Towarzystwem Ochrony Ptaków (RSPB), aby przetestować na Wyspach Szetlandzkich przepisywanie w ramach recept spędzania czasu wśród natury. Od samego początku lekarze przepisywali obserwację ptaków, wędrówki i spacery po plaży w celu leczenia chorób psychicznych, cukrzycy, chorób serca, stresu i innych dolegliwości. RSPB opublikowało kalendarze oraz listy spacerów i aktywności, podczas których pacjenci będą mogli napotkać określone gatunki ptaków i roślin²⁸. Chociaż przepisywanie przyrody jak leku na receptę nie zastąpi medycyny konwencjonalnej, to udowodniono, że pomaga zwiększyć jej skuteczność. Po sukcesie pilotażu projekt został niedawno rozszerzony na Edynburg²⁹.

Wnioski

Coraz więcej dowodów naukowych wskazuje, że spędzanie czasu w środowisku naturalnym jest korzystne dla zdrowia i samopoczucia człowieka. Aby jednak rzeczywiście czerpać te korzyści, musimy chronić i odtwarzać europejską naturę, podnosić świadomość i zapewnić wszystkim dostęp do przyrody.

Inwestowanie w wielkoskalową odbudowę przyrody nie tylko pomoże rozwiązać podwójny kryzys, jakim jest utrata różnorodności biologicznej i zmiana klimatu, ale także zwiększy odporność społeczeństwa poprzez poprawę naszego zdrowia i samopoczucia.

Materiały źródłowe

- 1 UNEP/UNEP. (2020). Preventing the next pandemic – Zoonotic diseases and how to break the chain of transmission. Program Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska i International Livestock Research Institute, Nairobi, Kenia. <<https://www.unep.org/resources/report/preventing-future-zoonotic-disease-outbreaks-protecting-environment-animals-and>>.
- 2 EEA. (2020). Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe. Europejska Agencja Środowiska, Kopenhaga, Dania. <<https://www.eea.europa.eu/publications/healthy-environment-healthy-lives>>.
- 3 IPBES. (2019). Global assessment report on biodiversity and ecosystem services: Summary for policymakers. Sekretariat IPBES, Bonn, Niemcy <https://ipbes.net/sites/default/files/2020-02/ipbes_global_assessment_report_summary_for_policymakers_en.pdf>.
- 4 EEA. (2020). State of nature in the EU. Europejska Agencja Środowiska, Kopenhaga, Dania. <<https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>>.
- 5 Wspólne oświadczenie #RestoreNature (2023). <<https://www.restorenature.eu/en/our-work-past-actions/joint-restorenature-statement>>.
- 6 EEA. (2020). Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe. Europejska Agencja Środowiska, Kopenhaga, Dania. <<https://www.eea.europa.eu/publications/healthy-environment-healthy-lives>>.
- 7 EEA. (2020). Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe. Europejska Agencja Środowiska, Kopenhaga, Dania. <<https://www.eea.europa.eu/publications/healthy-environment-healthy-lives>>.
- 8 ten Brink P., Mutafoglu K., Schweitzer J.-P., Kettunen M., Twigger-Ross C., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T., Ojala A. (2016). The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection – Executive summary. Raport dla Komisji Europejskiej (ENV.B.3/ETU/2014/0039), Instytut Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska, Londyn i Bruksela. (strona 3). <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/2b933ebe-a153-4ba8-b6fb-ac615ad9a445/Health_and_Social_Benefits_of_Nature_-_Final_Report_Executive_Summary_sent.pdf>.
- 9 ten Brink P., Mutafoglu K., Schweitzer J.-P., Kettunen M., Twigger-Ross C., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T., Ojala A. (2016). The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection – Executive summary. Raport dla Komisji Europejskiej (ENV.B.3/ETU/2014/0039), Instytut Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska, Londyn i Bruksela. (strona 2). <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/2b933ebe-a153-4ba8-b6fb-ac615ad9a445/Health_and_Social_Benefits_of_Nature_-_Final_Report_Executive_Summary_sent.pdf>.
- 10 UN News. (2020). Reduce risk to avert 'era of pandemics', experts warn in new report. <<https://news.un.org/en/story/2020/10/1076392>>.
- 11 OECD/UE. (2018). Health at a Glance: Europe 2018: State of Health in the EU Cycle. OECD Publishing, Paryż, Francja. <https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2018_healthatglance_rep_en.pdf>.
- 12 OECD. (2018). Mental health problems costing Europe heavily. <<https://www.oecd.org/newsroom/mental-health-problems-costing-europe-heavily.htm>>.
- 13 Charveriat C., Brzeziński B., Filipova T., Ramírez O. (2021) Mental health and the environment: Bringing nature back into people's lives. Brief przygotowany przez Instytut Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska (IEEP) i Barceloński Instytut Zdrowia Globalnego (ISGlobal). <<https://ieep.eu/publications/mental-health-and-the-environment-bringing-nature-back-into-people-s-lives>>.
- 14 ECDC. (2020). Risk factors and risk groups. Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób. Solna, Szwecja. <<https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/latest-evidence/epidemiology>>.
- 15 EEA. (2018). Unequal exposure and unequal impacts: social vulnerability to air pollution, noise and extreme temperatures in Europe. Europejska Agencja Środowiska, Kopenhaga, Dania. <<https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts>>.
- 16 ten Brink P., Mutafoglu K., Schweitzer J.-P., Kettunen M., Twigger-Ross C., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T., Ojala A. (2016) The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection – Executive summary. Raport dla Komisji Europejskiej (ENV.B.3/ETU/2014/0039), Instytut Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska, Londyn i Bruksela.
- 17 WHO. (2018). Mental health: strengthening our response. Światowa Organizacja Zdrowia, Genewa, Szwajcaria. <<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>>.
- 18 White M.P., Alcock I., Grellier J. et al. (2019). Spending at least 120 minutes a week in nature is associated with good health and wellbeing. Scientific Reports, tom 9, nr artykułu: 7730. <<https://doi.org/10.1038/s41598-019-44097-3>>.
- 19 WWF Bułgaria. (2017). Riparian Forests: Benefits, present condition and conservation. WWF Bułgaria, Sofia, Bułgaria. <https://wwf.eu/assets.panda.org/downloads/krairechnite_gori_brochure_en_low_res.pdf>.
- 20 LIFE Riparian Forests. (2019). Restoration and conservation of riparian forests of habitat type *910 in Natura 2000 sites and model areas in Bulgaria. Publiczna baza danych LIFE. <<https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/details/4138>>.
- 21 ten Brink P., Mutafoglu K., Schweitzer J.-P., Kettunen M., Twigger-Ross C., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T., Ojala A. (2016) The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection – Executive summary. Raport dla Komisji Europejskiej (ENV.B.3/ETU/2014/0039), Instytut Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska, Londyn i Bruksela.
- 22 WHO. Physical activity. Strona internetowa europejskiego biura Światowej Organizacji Zdrowia. Dostęp 3 marca 2021 roku. <<https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/physical-activity/physical-activity>>.
- 23 Harvard Health Publishing. (2019). A 20-minute nature break relieves stress. Harvard Medical School, Boston, Stany Zjednoczone. <<https://www.health.harvard.edu/mind-and-mood/a-20-minute-nature-break-relieves-stress>>.
- 24 Thompson Coon, J., Body, K., Stein, K., Whar, R., Barton, J., Depledge, M.H. (2011). Does participating in physical activity in outdoor natural environments have a greater effect on physical and mental wellbeing than physical activity indoors? A systematic review. Environmental Science & Technology, 45, 1761-1772. <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21291246>>.
- 25 Ferraro DM, Miller ZD, Ferguson LA, Taff BD, Barber JR, Newman P., Francis CD. (2020). The phantom chorus: birdsong boosts human well-being in protected areas. Proc. R. Soc. B 287: 20201811. <<https://doi.org/10.1098/rspb.2020.1811>>.
- 26 Methorst J., Rehdanz K., Mueller T., Hansjürgens B., Bonn A., Böhning-Gaese K. (2021). The importance of species diversity for human well-being in Europe. Ecological Economics, tom 181, 2021, 106917, ISSN 0921-8009. <<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106917>> / <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800920322084>>
- 27 Severin Carrell. (2018). Scottish GPs to begin prescribing rambling and birdwatching. The Guardian, Londyn, Wielka Brytania. <<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/oct/05/scottish-gps-nhs-begin-prescribing-rambling-birdwatching>>.
- 28 Nutt, K. (2020). Nature being prescribed in Edinburgh to support health and wellbeing. RSPB, Aberdeen, Wielka Brytania. <<https://www.rspb.org.uk/about-the-rspb/about-us/media-centre/press-releases/nature-prescriptions-edinburgh-pilot/>>.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej.

DODATKOWYCH INFORMACJI UDZIELAJĄ:

Sabien Leemans
starsza specjalistka ds. różnorodności biologicznej
sleemans@wwf.eu

Ola Mikłasińska
specjalistka ds. komunikacji, dział różnorodności biologicznej
amiklasinska@wwf.eu

Naszą misją jest powstrzymanie degradacji środowiska naturalnego i budowanie przyszłości, w której ludzie będą żyć w harmonii z naturą.

razem możemy więcej

wwf.pl

© 2021, aktualizacja w 2023 roku.

© 1986 Panda symbol WWF – World Wide Fund for Nature (poprzednio World Wildlife Fund)
® „WWF” jest zastrzeżonym znakiem towarowym WWF. WWF European Policy Office, 123 rue du Commerce, 1000 Brussels, Belgium.

Dane kontaktowe i dalsze informacje można znaleźć na naszej stronie internetowej pod adresem www.wwf.eu